

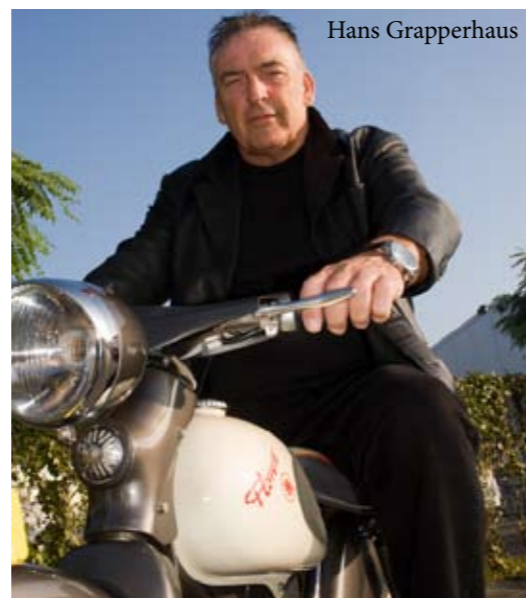
Terug naar de Pleiners en Dijkers 'Het was een cultuurschock!'

Het is een kort, maar heftig verleden voor een hele generatie. De opstand van de jeugd in de grote steden in de jaren vijftig en zestig. De Pleiners en de Dijkers, de vetkuiven en de rock and roll, de jazz en de Puchs. Perspectief blikt terug op een wilde tijd, met enkele van de nozems van toen.

Tekst: Bas Jongerius

Dit is 'm! Zo was hij precies!" Hans Grapperhaus wrijft langs het chroom van zijn jongensdroom, de Kreidler Floret uit 1964. Een originele buikschuiver, de brommer die het statussymbool werd van de nozems in heel Nederland. Hans knijpt zijn ogen samen. "Kijk die banden, het ei-tankje: mooier kan niet." Hij zweeft in gedachten terug, naar zijn glorie-tijd. Als nozem, op zijn Kreidler Floret, beleefde hij de mooiste jaren van zijn leven. "Daar gingen we, op zondag. Vanuit Groningen, met de hele groep, allemaal op zulke brommers. Naar 't Krotje, daar gebeurde het. Of naar dancing Nijdam, in Eelde. Mijn kameraden stonden te wachten, waar blijft hij nou? Maar ik stond voor de spiegel. Mijn kuif wou niet. Hele potten brylcream gingen erin." Hans houdt zijn handen in positie boven zijn hoofd. "Haar nat, naar achteren, dan naar voren schuiven. Zit 'ie recht, die kuif? Nee, nog een keer. Prachtig man!"

De oud-nozem heeft de brommer uit zijn verleden via internet teruggevonden. Van de eigenaar mag hij er wel even op zitten. "Mooi", glundert Hans, als hij zijn leren jas aantrekt, precies het model dat hij vroeger droeg. Hij neemt de pose aan van de stijliconen uit zijn gloriejaren: Marlon Brando, in The wild One, James Dean, Jan Cremer. Zo'n rebel, -met of zonder reden-, Hans was het ook. "Ik zag Elvis op tv en die raakte mijn ziel. Het was een cultuurschock. Hij begon helemaal te schudden,

Hans Grapperhaus

met zijn benen, dat kón niet, voor die tijd. Mijn vader had viool gestudeerd op het conservatorium. Hij vond mijn vetkuif afschuwelijk. Ik weet nog dat ik een balk aan de binnenkant van mijn kamer had gemaakt, zodat hij niet 's nachts binnen kon komen om mijn vetkuif af te knippen."

Petticoat

De nozems zetten in de jaren vijftig het brave Nederland op zijn kop. Ze vielen uiteen in twee categorieën, die elkaar onderling bestreden, soms via massale knokpartijen. In Amsterdam noemde men ze Pleiners en Dijkers, in Utrecht Sjorsklanten en Rockers, in Hilversum Natnekkers en Vetkuiven. Vetkuiven als Hans zwoeren bij rock and roll

muziek, reden Kreidler of Zündapp, met achterop een vriendin met suikerspin-kapsel en petticoat. Ze waren vooral afkomstig uit de arbeidersklasse. De pleiners waren juist meer alternatief en hoger opgeleid. Zij gingen bij voorkeur in het zwart gekleed, naar voorbeeld van de Parijse 'existentialisten' en luisterden naar jazz. Hun bromfiets was een Puch, voorzien van een zo hoog mogelijk stuur. Maarten Rens, en zijn makker Willem Gorter, kunstenaars in Amsterdam, vertonen een mystieke glimlach als ze over hun pleiner-jaren praten. "Je kunt je niet voorstellen hoe het was. We leefden een heel grijs en voorzichtig leventje. En opeens kwam daar de muziek in, de jazz, en de hasjesj: de wereld ging open. We gingen in verzet, tegen de gevestigde orde, de grijze muizen. De politie en de docenten hadden de macht, en die maatschappij gingen wij hervormen."

Dit tot grote schrik van die gevestigde orde zelf, want die wist niet wat haar overkwam. Mr. L. de Blecourt, politierechter in Amsterdam, beschreef de hordes opgeschoten jongens in 1959 in Elsevier: 'Met veel te lange, niet uitgekamde, strogele haren, ongewassen, ongeschoren, met ongeordende stukken haar op wang en kin en een soort lampenpoetsers onder hun neus, met veel te nauwe broeken, die als 't ware om hen heen zijn gesnoerd. Met blote voeten in sandalen, zeer kwalijk riekende, hangen zij in cafetaria's of in de portieken van winkels, belust op relletjes.'

Jiven

Maarten en Willem behoorden als pleiners tot de culturele variant van de nozems. Ze kwamen bijeen in jazzcafés, zoals de roemruchte Cotton Club in Amsterdam. Tot op de dag van vandaag wordt hier live jazz gespeeld; dezelfde muziek die uit de jukebox klonk toen Ed van der Elskens er in 1961 zijn beroemde foto maakte. Die foto hangt nu binnen, en de tijd lijkt te hebben stilgestaan. Ook vandaag overal gleufhoeden, strakgesneden pakken, voeten tappend op de jazzmuziek. "De muziek was het bindmiddel", zegt Jeff, die, zoals hij zelf zegt, een boefje met pensioen is. "De pleiners kwamen hier, of in café Reijnders. We luisterden jazz, Coltrane, uit de Wurlitzer jukebox hierbinnen. En we experimenteerden, met de nieuwe middelen van die tijd." Jeff geeft een veelbetekenend knipoog. Naast hem zit Jay Jay, vaste klant sinds 1960. Hij lijkt zo uit Ed van der Elskens foto gestapt. "Hier kwamen de donkere mensen, uit Suriname, maar ook veel Amerikanen, soldaten. gelegerd in Soest. Zij brachten de jazz mee, en de nieuwste dansen uit Amerika. Daar kwamen dan weer de Hollandse vrouwen op af, want die kon-

Mijn kameraden stonden te wachten terwijl ik voor de spiegel stond. Mijn kuif wou niet!

den 'jiven' als de beste. Het gebeurde hier allemaal; dit was de beste club van Amsterdam."

Artistiek

Uiteindelijk hebben de nozemjaren een blijvende stempel op het heden gedrukt. Vetkuif Hans is alweer 38 jaar getrouwd met zijn Tiny, die hij ontmoette in zijn gloriejaren. Natuurlijk ging ze mee, in haar petticoat, achter op de Kreidler Floret: voor altijd. Hij werkt inmiddels ook al twintig jaar voor dezelfde baas. "Want", zo zegt Hans, "wij waren wel dwars, maar niet werkschuw." En zijn jeugdsentiment leeft hij af en toe uit bij de Back to the 60's festivals, in de Martinihal in Groningen. "Prachtig man", zegt Hans, terwijl hij zijn leren jas weer netjes in de achterbak van zijn auto legt. "Het was gewoon de mooiste tijd van mijn leven."

Ook de pleiners uit Amsterdam hebben de lijn van hun jeugd in het heden doorgetrokken. Ze verzamelen nog wekelijks in de Cotton Club, voor de live jazz op zaterdag. Veel van de pleiners hebben artistieke beroepen gekozen. Maarten, documentairemaker, en kunstschilder Herman Gorter wijzen zo een aantal succesvolle kunstenaars aan in het Cotton Club publiek. Als binnen de jazzband weer gaat spelen, wordt de muziek even overstemd door een Hells Angel, die zijn Harley oorverdovend laat brullen over de Nieuwmarkt. "Nozem", haalt een van de bezoekers grijnzend zijn neus op. ○

Met veel dank aan: Skoeters in Leeuwarden, voor het beschikbaar stellen van de Kreidler Floret